

Jakso 4:

Tunnusmusiikkia

Minun nimeni on **Janne Nokki** ja työskentelen Tullimuseon museonhoitajana. Vastaan Tullissa muun muassa museonäyttelyjen tuottamisesta, kokoelmien ylläpidosta ja historiajulkaisuista. Tullimuseo kerää ja tallentaa Suomen tullin historiaa ja perinnettä. Museon näyttelyt ovat vuodesta 1993 olleet Suomenlinnassa. Näyttelyt ovat avoinna yleisölle kesäaikaan, ja niihin on vapaa pääsy.

Tullimuseo avasi kesällä 2021 näyttelyn, joka kertoo Tullin ja tupakan vuosisataisesta yhteisestä historiasta. Näyttely on avoinna kahtena kesänä vuosina 2021 ja 2022.

Tupakkaan on vuosisatojen ajan liitetty erilaisia kulttuuria merkityksiä, mutta myös erittäin merkittäviä taloudellisia arvoja. Näyttelyssä ”**Himoitut lehdet**” pureudutaan tupakkatuotteisiin kulutuksen, verotuksen ja salakuljetuksen näkökulmasta.

Tämä podcast koostuu viidestä jaksosta, joissa käsitellään tätä erikoislaatuista ja laaja-alaista yhteiskunnallista ilmiötä ja sitä, millaisena se on näyttäytynyt eri aikoina tavaraviranomaisen työn kannalta. Tullitoimintaa on ollut Suomessa jonkin verran kauemmin kuin tupakkaa.

Tullille ei tunnetusti mikään inhimillinen ole vierasta. Tullin työ on aina tapahtunut keskellä yhteiskuntaa, kun raha ja tavara vaihtavat omistajaa rajojen yli.

Ensimmäisessä osassa kerron tupakan tulosta Suomeen, sen kulutuksesta ja verotuksesta vuoteen 1808 saakka. **Toisessa** jaksossa puhun tupakasta autonomian aikana, jolloin Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa. **Kolmannessa** jaksossa käsittelen 1900-luvun tupakointia ja sen verottamista itsenäisessä Suomessa. **Neljäs** osa pureutuu aikaan, jolloin tupakan terveyshaitat alkoivat yhä enemmän vaikuttaa viranomaistoimintaan. **Viidennessä** ja viimeisessä osassa tarkastellaan tupakan salakuljetuksen rajua kasvua viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana.

Tämä on podcast-sarjan neljäs jakso, jossa puodaan tupakan terveyshaittoja. Terveystä tuli vasta 1900-luvun loppupuolella keskeinen tupakan kulutusta sekä verotusta määrittävä tekijä. 2010-luvulla terveyshaitat määrittävät entistä enemmän tupakkaa koskevia julkisen vallan toimenpiteitä.

Tervetuloa matkalle Tullin ja tupakkakasvin historiaan, josta ei todellakaan yllättäviä ja dramaattisia käännteitä puutu.

Tunnusmusiikkia

PODCAST 4: TERVEYS

Joskus on esitetty, ettei kukaan olisi tiennyt tupakan haitallisuudesta ennen 1900-luvun puoliväliä. Historian valossa tämä ei täysin pidä paikkaansa, vaikka terveyshaittoja ei toki tätä aiemmin kyetty täsmällisesti osoittamaan.

Vaikka tupakkaa pidettiin alkuun terveystuotteena, jo 1500–1600-luvulla oli niitä, jotka epäilivät sen vaikutuksen olevan päinvastainen. Tupakkaa syytettiin myös joutilaisuuden aiheuttajaksi ja tuhlaukseksi. 1700-luvun Ruotsissa eräässä virallisessa tekstissä todetaan selväsanaisesti, että tupakan käyttö on terveydelle haitallista. Piipunpolttoa rajoitettiin kaupungeissa jo tuolloin, mutta silloin syynä oli sen aiheuttama tulipalovaara.

Ajatus tupakoinnin epäterveellisyydestä näkyy toistuvasti myös suomalaisissa sanomalehdissä 1800-luvulla.

Näyttää kaikesta huolimatta vahvasti siltä, että ajatus tupakkatuotteiden terveyshaitoista siirtyi 1800-luvun puolivälin jälkeen taka-alalle, kun tupakkatuotteiden kulutus ja siitä saadut tuotot kasvoivat. Kuitenkin

terveydestä puhuttiin myös 1900-luvun alussa, kun Suomen ensimmäisessä eduskunnassa käsiteltiin tupakan valmistusta ja tupakointia.

Näkökulma oli enemmänkin moraalinen kuin kansanterveydellinen. Raittiusliikkeen edustajat esittivät eräänlaisen porttiteorian. Sen mukaan nuorena aloitettu tupakointi johti väistämättä joutilaisuuteen ja alkoholinkäyttöön. Niinpä lapsia ja nuoria oli syytä suojella tupakoinnilta. Esiin tuotiin paljon vaatimuksia siitä, että tupakanpolttoa rajoitettaisiin, mutta käytännön toimenpiteitä julkiselta vallalta ei tullut nimeksikään.

Vaikka pula-ajat myös vähensivät tupakointia, 1940-luvulla, aivan jatkosodan jälkeen, suomalaisten tupakointi oli huipussaan, kun jopa yli kolme neljästä suomalaismiehestä tupakoi. Sota lisäsi myös naisten tupakointia, mutta se oli yhä miehiä huomattavasti vähäisempää, vain 13 prosenttia. Varsinkin nuorten parissa tupakoinnin suosio kasvoi. Sodanjälkeinen aika pakotti myös koululaitoksen taipumaan ja sallimaan oppilaille tupakoinnin välitunneilla, vaikka aiemmin se oli ollut tiukasti kiellettyä.

Samaan aikaan kun suomalaiset polttivat yhä enemmän, ilmestyivät 1950-luvun alussa ensimmäiset kansainväliset tutkimukset, joissa kyettiin varsin vakuuttavasti osoittamaan tupakoinnin ja keuhkosyövän välinen yhteys. Aiemmin jokseenkin tuntematon keuhkosyöpä yleistyi 1950-luvulla vauhdilla myös Suomessa, kun ensimmäinen koko ikänsä savukkeita polttanut sukupolvi alkoi ikääntyä. Samoin lisääntyivät sydän- ja verisuonisairaudet, joilla oli yhteys tupakointiin.

Kansainvälinen tupakkateollisuus reagoi tupakoinnin ongelmiin lisäämällä 1950-luvulla savukkeisiin filtteriä, jonka oli tarkoitus pitää haitalliset aineet poissa. Filtterisavukkeiden suosio kasvoi nopeasti, ja moni huokaisi tai veti henkoset helpotuksesta. Tultaessa 1960-luvulle yli puolet Suomessakin valmistetuista savukkeista oli varustettu filtterillä. Suosio kasvoi edelleen. Filtteri ei sinänsä ollut uusi innovaatio. Jo ennen sotia Suomessa olivat suosittuja pillisavukkeet, joiden onttoihin päihin oli laitettu kerros pumpulia. Tämän tarkoitus ei kuitenkaan ollut suodattaa savua, vaan estää savukkeisiin varastoinnin aikana kertynyttä pölyä pääsemästä tupakoitsijoiden kurkkuun.

Kun tutkimustieto ja keuhkosyöpätapaukset lisääntyivät, poliitikot, lääkärit ja muut vaikuttajat alkoivat 1950-luvun lopulla kiinnittää huomiota tupakan vaaroihin. Suomen hallitukselta vaadittiin toimenpiteitä kansanterveyden nimissä.

Vuonna 1964 Suomen hallitus asetti ensimmäisen komitean pohtimaan sitä, kuinka tupakan terveyshaittoja voitaisiin vähentää. Komitean mietinnössä suhtauduttiin vielä hyvin varovasti tupakan myynnin tai tupakoinnin rajoittamiseen. Esimerkiksi ikärajan asettamiseen ei uskottu, ja varoitusarvoja pidettiin suorastaan haitallisina – eihän kansalaisia voitu varoittaa tuotteesta, jonka myynti oli kuitenkin sallittua. Sitten 1970-luvulla moitittiin, että kotimainen tupakkateollisuus oli saanut tupakkakomiteassa liiaksi sananvaltaa.

Tärkeimpinä toimenpiteinä pidettiin terveysvalistusta ja mainonnan rajoittamista, jotta nuoret eivät ryhtyisi tupakoimaan yhtä innokkaasti. Tupakkayhtiöt kävivät voimalla vastustamaan odotettavissa olevia kaupan rajoituksia. Jotta niitä ei otettaisi käyttöön, yhtiöt olivat valmiita tekemään paljon muutoksia, esimerkiksi rajoittamaan nuorille suunnattua mainontaa ja tukemaan valistusta. TV-mainonnasta Suomen tupakkayhtiöt luopuivat itse heti 1960-luvun lopulla.

Jos 1920-luvulla savukkeita kului jokaista suomalaisten kohden reilut tuhat vuodessa, 1970-luvulla luku oli reilu 2 000 jokaista yli 15-vuotiasta suomalaisten kohden. Vaikka luvut eivät ole suoraan täysin vertailukelpoisia, on ilmeistä, että kulutus kasvoi. 1970-luvulla noin kolmannes koko Suomen aikuisväestöstä tupakoi säännöllisesti. Sukupuolten väliset erot olivat selvästi tasaantumassa. Tupakointi nähtiin kasvavana riskinä kansanterveydelle.

1970-luvun alussa Suomeen alettiin valmistella ensimmäistä tupakkalakia. Mallia otettiin Norjasta, jossa tupakkatuotteiden markkinointiin ja tupakointiin oli tullut ennennäkemättömän tiukkoja rajoituksia. Suomen uusi tupakkalaki tuli voimaan maaliskuussa 1977, ja se oli suuri muutos entiseen nähden. Tupakointia rajoitettiin monissa julkisissa tiloissa. Tupakkatuotteiden mainonta kiellettiin kokonaan, ja niiden ostoon tuli 16 vuoden ikäraja. Samalla säädettiin enimmäispitoisuudet sille, kuinka paljon yhdessä savukkeessa tai muussa tupakkatuotteessa sai olla nikotiinia, tervaa ja häkää. Tuote luokiteltiin joko haitalliseksi tai erittäin haitalliseksi. Tietojen piti näkyä pakkauksen kannessa, johon tuli myös varoitusteksti.

Vasta tupakkalakia valmisteltaessa tuotiin ensimmäisen kerran esille mahdollisuus käyttää valmisteverotusta yhtenä keinona vähentää tupakan kulutusta ja haittoja. Yhtä aikaa uuden tupakkalain kanssa säädettiin myös uusi laki tupakan valmisteverosta. Nyt myös tuotteen haitallisuusaste vaikutti veron määrään, mutta veroperusteena pysyi edelleen tuotteen vähimmäishinta.

Tupakkavalmisteveron korotukset tulivat voimaan vuonna 1978. Tupakkaveroa nostettiin myös seuraavana vuonna kahdeksalla prosentilla. Tällä tiellä ei kuitenkaan jatkettu. Lainsäätäjät arvelivat, että säännölliset hinnankorotukset olivat paras keino, kun taas isoja ja äkillisiä korotuksia oli syytä välttää. Tupakkavero vaikutti myös elinkustannusindeksiin. Samalla se tuotti valtiolle yhä kohtuullisen paljon rahaa.

Uuden tupakkalainsäädännön mukaan valtion oli vuosittain käytettävä vähintään puoli prosenttia tupakkavalmisteveron tuotosta tupakoinnin vastustamiseen eli tupakkavalistukseen. Saman vuoden lopulla osuus kuitenkin laskettiin tilapäisesti 0,2 prosenttiin. Vuonna 1979 osuutta hieman nostettiin, mutta puoleen prosenttiin sitä ei enää palautettu. Syynä oli valtion huono taloustilanne.

Mainonnan loppuminen ei heti näkynyt tupakkatuotteiden kulutuksessa. 1970-luvun lopun hinnankorotukset lisäsivät nopeasti edullisempien tuotteiden kuten piipputupakan myyntiä. Myös Tullin tekemät takavarikkomäärät lisääntyivät 1970-luvun lopulla nopeasti. Kiristynyt verotus näytti johtaneen salakuljetuksen lisääntymiseen.

1970-luvulla alettiin markkinoida niin kutsuttuja kevytsavukkeita, jotka alempien pitoisuuksiensa vuoksi esitettiin huomattavasti vähemmän haitallisina ja olivat vieläpä hinnaltaan edullisempia. Niiden suosio kasvoi nopeasti niin, että 1980-luvun alussa joka neljäs Suomessa myyty savuke oli tällainen miedompi savuke. Tosiasiassa asiantuntijat saattoivat osoittaa, että niiden terveyshaitat olivat vähintään yhtä suuret kuin tavallisilla savukkeilla.

Vaikka verolla pyrittiin rajoittamaan kulutusta, veroa perusteltiin jatkossakin valtion menojen rahoittamisella. Tupakkavero ei siis ollut muuttunut pelkäksi terveyspolitiikan välineeksi. Tosin veronkorotusten yhteydessä muistettiin kyllä aina mainita kulutuksen kasvu ja tarve hillitä sitä. Piipputupakan verotus kiristyi vuosikymmenen mittaan huomattavasti. Tämä johtui sen kasvaneesta kulutuksesta, minkä taustalla oli puolestaan valmiita savukkeita halvempi hinta.

Raakatupakan tuontia ei tupakkalain perusteella edelleenkään rajoitettu mitenkään eikä sen verotusta korotettu. Päinvastoin vapaakauppasopimusten ja yleisten tullialennusten myötä raakatupakan tullilla ei 1970-luvulla enää ollut samanlaista merkitystä kuin ennen. Tämän vuoksi sen tuontia oli käytännössä koko ajan helpotettu. Tupakan valmisteverotuksessa huomioitiin kulloinenkin alan teollisuuden kustannusten nousu.

Sittemmin useissa kansainvälisissä vertailututkimuksissa on voitu todeta, että veron korottaminen vähentää tupakointia, joskin vaikutukset eivät ole viivasuoria. Myös vuonna 2012 julkaistun laajan tutkimuksen mukaan 10 prosentin veronkorotus vähentää tupakointia noin 3–4 prosenttia.

Koska veroja korotettiin maltillisesti, tupakkakeskustelussa alettiin entistä enemmän moittia sitä, että valtion saama osuus savukkeiden myyntihinnasta oli 1980-luvulla pienentynyt: vuonna 1978 se oli ollut vajaat 73 prosenttia ja vuonna 1984 enää 68 prosenttia. Suhteessa suomalaisten yleiseen tulotason nousuun tupakkatuotteet eivät merkittävästi kallistuneet. Niinpä vuosikymmenen lopulla katsottiin, ettei tupakkaveron tuotto kattanut läheskään tupakkatuotteista yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Kriitikoiden mukaan tupakkateollisuuden 1 500 työpaikkaa ei ollut mitään suhteessa tupakasta joka vuosi aiheutuvaan 4 000 kuolemaan.

1980-luvulla alettiin kiinnittää entistä enemmän huomiota niin sanottuun passiiviseen tupakointiin eli tupakansavulle altistumiseen.

Alkavaa tupakkapolitiikan kiristämistä edesauttoivat uudet kansainväliset tutkimukset, jotka pystyivät täysin kiistattomasti osoittamaan tupakoinnin yhteyden tiettyihin sairauksiin.

Muutoksia oli luvassa 1990-luvun alussa, jolloin Suomessa oltiin ankan laman kourissa. Vuonna 1995 Suomi liittyi Euroopan unioniin, jonka puitteissa tehtiin yhteistä tupakkapolitiikkaa. Jäsenyydellä oli välitön vaikutus tupakkatuotteiden pakkausmerkintöihin. EU:n tupakkasäädösten vuoksi jouduttiin luopumaan 1970-luvun tupakkalain mukaisesta luokittelusta haitallisiin ja erittäin haitallisiin tuotteisiin. Tupakka kuului EU:ssa harmonisoidun valmisteverotuksen piiriin eli sen verotuseriaatteet olivat kaikissa jäsenmaissa yhtenäiset.

Osa tupakoinnin vastaisista toimenpiteistä toteutettiin yhä kansallisin keinoin. Piilomainontaan alettiin puuttua entistä tiukemmin. Tupakansavu luokiteltiin virallisesti syöpävaarallisten aineiden joukkoon. Vuonna 1995 tupakkatuotteiden ikäraja nostettiin 18 vuoteen ja työpaikat säädettiin kokonaan savuttomiksi. Vuonna 1999 tupakointia rajoitettiin ravintoloissa, ja vuonna 2007 se kiellettiin niissä lopullisesti. Vuonna 2002 kiellettiin myös savukkeiden markkinointi kevytsavukkeina.

Terveysnäkökohdat alkoivat yhä enemmän määrittää myös Tullin toimintaa. Tulli oli perinteisesti myynyt takavarikoimansa tupakkatuotteet huutokaupassa, mutta tästä luovuttiin vuonna 1996. Luopumisen syynä oli tuotteiden haitallisuus terveydelle. Lisäksi entistä useammat takavarikoidut savuke-erät olivat tuoteväärennöksiä, joiden sisällöstä ja terveysvaikutuksista ei ollut varmuutta. Jatkossa takavarikoidut savukkeet poltettiin ongelmajätelaitoksessa lämmöksi.

Iso historiallinen muutos, jolla oli merkitystä myös Suomen tupakkapolitiikalle, oli tupakanvalmistuksen päättyminen Suomessa. Tämä tapahtui vuonna 2004. Tämän jälkeen tupakkakysymyksissä ei enää ollut samanlaista ristiriitaa elinkeino- ja terveyspolitiikan välillä.

1990-luvun alusta lähtien valmiita tupakkatuotteita alettiin tuoda Suomeen laajasti. Aiemmin tuonti oli ollut minimaalisen pientä. Kun kotimainen valmistus väheni ja loppui kokonaan, jo vuonna 2002 tupakkalakiin tehtiin muutos, jonka mukaan maahantuojia saattoi mittauttaa valmiiden tupakkatuotteidensa pitoisuudet Tullilaboratoriossa. Aiemmin pääosan tupakkatuotteista oli testannut kotimainen teollisuus, jonka piti ilmoittaa pitoisuudet pakkauksissa.

Parin vuosikymmenen ajan Suomessa käytiin oikeutta tupakkayhtiöitä vastaan. Yksityishenkilöiden tekemissä kanteissa esitettiin, että yhtiöt olivat markkinoineet ja myyneet tuotetta, jonka tiesivät terveydelle haitalliseksi. Suomen oikeudenkäynnit olivat ensimmäisiä vastaavia maailmassa. Suomessa yhtiöitä ei kuitenkaan tuomittu massiivisiin korvauksiin. Vastaavia oikeudenkäyntejä alkoi pian muuallakin, esimerkiksi USA:ssa. Tupakkayhtiöt lopulta myönsivät tuotteidensa aiheuttavan sairauksia, mutta terveyshaitoista ne eivät joutuneet maksamaan korvauksia.

Käsitys tupakansavun haitallisuudesta hyväksyttiin 1980-luvulta lähtien entistä laajemmin. Tällä oli kuitenkin terveyden kannalta myös vähemmän suotuisia vaikutuksia, kuten se, että tupakoitsijat siirtyivät savuttoman tupakan käyttöön.

Ennen 1900-lukua nenä- ja suunuuska olivat olleet suosittuja tupakkatuotteita myös Suomessa. Suosio oli kuitenkin laskenut, kun savukkeet olivat yleistyneet. Nuuskaamisesta oli tullut vanhanaikaista. Silti suomalaiset tupakkatehtaat valmistivat pieniä määriä nuuskaa aina 1990-luvulle saakka.

Naapurimaassa Ruotsissa suunuuska piti pintansa yhtenä tupakan kulutusmuotona. Siellä oli myös isoja nuuskan valmistajia. Ruotsalainen nuuska oli tyypillisesti muita laatuja kosteampaa. Myös Yhdysvalloissa savuttomalla tupakalla, purutupakalla ja suunuuskalla oli suosiota.

Paradoksaalisesti juuri savukkeiden terveyshaittojen vuoksi suhtautuminen suunuuskaan alkoi 1980-luvulla muuttua. Nuuskan valmistajat markkinoivat sitä terveellisempänä vaihtoehtona. Urheilijat ja liikunnan harrastajat katsoivat, ettei nuuska aiheuttanut samoja haittoja keuhkojen hapenottokykyyn kuin savukkeiden poltto. Savuttoman tupakan käyttö ei myöskään aiheuttanut passiivisen tupakoinnin haittoja muille. Nuuskaa saattoi huoletta nauttia tiloissa, joissa tupakointi oli kielletty. Käyttäjälle itselleen nuuskaamisen oli kuitenkin osoitettu olevan haitallista.

Nuuskan kaltaisten muiden tupakkatuotteiden tuontimäärä kasvoi Suomessa 1980-luvun loppuvuosina selvästi. Valitettavasti tarkkoja tilastoja suunuuskan tuonnista ei ole tuolta ajalta olemassa. Tiedetään kuitenkin, että kotimaista nuuskaa valmistettiin yhä vähemmän. Tästä huolimatta Suomessa myytävän nuuskan ja purutupakan kokonaismäärä kasvoi tukkukaupan tilastojen mukaan merkittävästi – etenkin vuosina 1987–88, jolloin myynti viisinkertaistui. Suurin osa nuuskasta näyttäisi siis olleen tuontitavaraa.

Samaan aikaan Euroopassa alettiin aggressiivisesti markkinoida amerikkalaistyyppistä nuuskaa. Kampanjat kohdennettiin nuorisoon. Tätä kohtaan nousi paljon vastustusta ja huolta, sillä nuuskan ja nikotiinin terveyshaittoista oli jo olemassa paljon tietoa. Suunuuskan oli havaittu lisäävän merkittävästi suusyövän riskiä. Savukkeisiin verrattuna kerralla saatava nikotiiniannos oli nuuskassa moninkertainen, ja nikotiinissa on runsaasti syöpää aiheuttavia aineita. Tulevien terveyshaittojen ehkäisemiseksi Maailman terveysjärjestö WHO kehotti jo 1980-luvulla kieltämään nuuskan myynnin sellaisissa maissa, joissa savuttoman tupakan käyttö oli vielä vähäistä.

Eräät teollisuusmaat seurasivat kehotusta. Myös EU kielsi vuonna 1992 nuuskan myynnin ja valmistuksen alueellaan. Suomessa ei reagoitu yhtä nopeasti, vaikka nuuskan kulutus jatkoi kasvuaan. Yhtenä syynä lienee se, että Suomessakin valmistettiin nuuskaa, joskin entistä vähemmän. Kun Suomi liittyi EU:n jäseneksi tammikuussa 1995, nuuskan täyskielto tuli heti voimaan. Sitä ei saanut enää valmistaa Suomen markkinoille eikä tuoda maahan myyntiin.

Ruotsille nuuska oli taloudellisesti niin tärkeä, että maan hallitus neuvotteli EU-jäsenyysneuvotteluissa itselleen merkittävän poikkeuksen: EU:n kiellosta huolimatta nuuskan valmistus ja myynti Ruotsissa sallittiin, mutta nuuskaa ei saanut myydä muihin jäsenvaltioihin. Suomen kannalta tärkeä poikkeus oli se, että nuuskan verovapaa matkustajamyynti jatkui autolautaliikenteessä Suomen ja Ruotsin välillä. Nuuskaa sai tuoda yhä maahan, jos se oli tarkoitettu omaan käyttöön. Sitä ei kuitenkaan saanut myydä Suomessa eteenpäin. Nuuskaa sai ostettua vain, kun alus oli Ruotsin aluevesillä tai Ahvenanmaalla, joka EU:hun liittymisen myötä siirtyi Suomen veroalueen ulkopuolelle.

Suomessa Rettigin tupakkatehdas lopetti nuuskan valmistuksen vasta vuonna 1997. Vuoden 1995 nuuskakiellon jälkeen yhtiön Pietarsaaren tehdas oli valmistanut nuuskaa enää vain vietäväksi Ruotsiin tai myytäväksi laivoilla.

Nuuskan myynnin ja valmistuksen kieltävä EU-direktiivi on sittemmin uusittu vuosina 2001 ja 2014. Ruotsin saamat poikkeukset ovat pysyneet voimassa.

2000-luvulla ja 2010-luvulla EU:n nuuskakieltoon kohdistui kovenevaa painetta, koska kiellon esitettiin olevan sisämarkkinoiden vapaan kaupan periaatteen vastaista. Tätä on perusteltu sillä, että myös vaarallisiksi todettujen savukkeiden myynti on sallittua. Kannatusta nuuskakiellon purkamiselle on EU-maissa ollut kuitenkin vain vähän. 2010-luvulla markkinoille on tullut myös synteettisiä nikotiininuuskia, niin kutsuttuja nikotiinipusseja, joiden valmistuksessa ei ole käytetty lainkaan tupakkakasvia.

Samoin 2000-luvun alussa markkinoille tulleen sähkötupakan on esitetty olevan terveellisempi vaihtoehto savukkeille, koska siinä ei esiinny varsinaista palamista, jolloin tupakoitsija hengittää savun sijasta höyryä. Sähkötupakassa käytetään kuitenkin nikotiininesteitä, joissa on nikotiinin lisäksi useita muita haitallisiksi osoitettuja aineita. Sähkötupakan terveysvaikutuksista puuttuu toistaiseksi edelleen tutkimusta.

Suomen tupakkapolitiikka on koko ajan tiukentunut. Vuonna 2010 säädettiin, että alle 18-vuotiaat voivat saada rangaistuksen tupakkatuotteiden hallussapidosta. Vuonna 2012 tupakkatuotteet poistettiin näkyviltä kaupoista. Vuoden 2016 tupakkalaki teki mainostamisesta rangaistavaa, samoin kuin tupakkatuotteiden välittämisestä alaikäisille.

Vuoden 2016 uusi tupakkalaki pani toimeen EU:n uuden tupakkadirektiivin. Laissa asetettiin merkittävä tavoite, savuton ja nikotiiniton Suomi. Päämääränä on, että vuonna 2030 alle viisi prosenttia suomalaisista käyttäisi tupakkatuotteita. Suomalaisten tupakointi on edelleen vähentynyt. Vuonna 2018 päivittäin tupakoivia miehiä oli 14 prosenttia ja naisia 13 prosenttia.

Viimeisin tupakkalain uudistus tuli voimaan toukokuun 2022 alusta. Tavoitteena on yhä tupakoinnin ja siitä aiheutuvien haittojen vähentäminen. Tupakointi leikkikentillä ja yleisillä uimarannoilla kiellettiin. Samoin kiellettiin valmistajien logot tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeiden pakkauksista, jotta ne eivät enää houkuttelisi ostajia. Tuoksu- ja makuaineiden käyttöä tupakkatuotteissa rajoitettiin entisestään. Rajoitusten piiriin tuli myös uusia tupakkatuotteita, kuten vesipiipputupakan. Marraskuun 2022 alusta lukien kaikkien poltettavaksi tarkoitettujen kasvipöytäisten tuotteiden tilaaminen Suomen ulkopuolelta muuttuu kiellettyksi.

Tupakan valmistevero kuten muutkin verot siirtyivät vuonna 2017 Tullilta verohallintoon. Tulli on kuitenkin edelleen tärkeä viranomaisena tupakan maahantuonnin ja sitä koskevien rajoitusten valvonnassa.

Kiitokset jälleen mielenkiinnosta. Minä olen Janne Nokki ja tämä oli Tullin ja tupakan historiaa käsittelevän podcast-sarjan neljäs jakso. Seuraavana on vuorossa sarjan viimeinen osa, jossa käsitellään tupakan salakuljetuksen räjähdysmäistä kasvua.

Tunnusmusiikkia